

DOI: 10.17951/en.2018.3.243-249

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. III

SECTIO N

2018

Sebastian Biadun

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0040-4262>

sebastianbiadun@o2.pl

Sprawozdanie z III Kongresu Dydaktyki Polonistycznej
„Polonistyka i świat wartości. Edukacja polonistyczna
jako wartość”, 22–25 listopada 2017 roku, Lublin

Report of the 3rd Congress of Polish Didactics “Polish
Studies and the World of Values. Polish Language
Education as a Value”, November 22–25, 2017, Lublin

W dniach 22–25 listopada 2017 roku w Lublinie odbył się III Kongres Dydaktyki Polonistycznej „Polonistyka i świat wartości. Edukacja polonistyczna jako wartość”. Głównym organizatorem sympozjum był Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, współorganizatorami zaś: Miasto Lublin, Komitet Nauk o Literaturze Polskiej PAN, Towarzystwo Przyjaciół KUL, Fundacja Rozwoju KUL oraz Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej. Wydarzenie zostało objęte patronatem honorowym Rady Języka Polskiego przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk. Wśród patronów medialnych znalazły się takie instytucje, jak Radio Lublin, TVP 3 Lublin oraz czasopisma: „Polonistyka. Innowacje”, „Głos Nauczycielski”, kwartalnik „Więź”, miesięcznik „Znak” i katolicki tygodnik „Gość Niedzielny”. Komitet Honorowy Kongresu tworzyli: Rektor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II – ks. prof. dr hab. Antoni Dębiński, Rektor Uniwersytetu Marii

Curie-Skłodowskiej – prof. dr hab. Stanisław Michałowski, Dziekan Wydziału Nauk Humanistycznych KUL – dr hab. Magdalena Charzyńska-Wójcik, Dziekan Wydziału Humanistycznego UMCS – dr hab. Robert Litwiński, prof. nadzw., Prezydent Lublina – dr Krzysztof Żuk, Marszałek Województwa Lubelskiego – Sławomir Sosnowski, Lubelski Kurator Oświaty – Teresa Misiuk, Wielki Kanclerz KUL Arcybiskup Metropolita Lubelski – ks. dr hab. Stanisław Budzik.

W trakcie czterodniowego zjazdu odbyło się pięć sesji plenarnych, na których wygłoszono 111 referatów. Wystąpili prelegenci z wielu ośrodków naukowych polskich i zagranicznych, takich jak np. Instytut Badań Edukacyjnych, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Uniwersytet Płocki, Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Wrocławski. Podczas Kongresu odbyły się również cztery warsztaty metodyczne adresowane do nauczycieli szkolnych („Agresja i nienawiść”, „Kłamstwo i manipulacja”, „Nieufność”, „Obojętność i brak empatii”), które zostały poprowadzone przez pracowników Katedry Dydaktyki Literatury i Języka Polskiego KUL, Zakładu Edukacji Polonistycznej i Innowacji Dydaktycznych UMCS, Katedry Psychologii Wychowawczej i Rodziny KUL oraz Wydziału Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta Lublin. Uczestnicy sympozjum, poza udziałem w obradach, mogli uczestniczyć w pięciu wizytach studyjnych w lubelskich instytucjach kultury: w Dworku Wincentego Pola, Muzeum Literackim im. Józefa Czechowicza, Muzeum Lubelskim, Ośrodku „Brama Grodzka – Teatr NN” i Państwowym Muzeum na Majdanku. Goście mogli zapoznać się ze zbiorami wybranej instytucji i jej specyfiką oraz z możliwościami współpracy ze szkołami różnych etapów edukacyjnych.

Kongres zainaugurowała sesja plenarna pt. „Wartości i wartościowanie w polonistycznej dydaktyce uniwersyteckiej”, której moderatorem był prof. dr hab. Jacek Żurek (KUL), uczestnikami zaś prof. dr hab. Mirosława Hanusiewicz-Lavallee (KUL), prof. dr hab. Jadwiga Puzynina (UW), prof. dr hab. Grażyna Borkowska (IBL PAN), prof. dr hab. Maria Kwiatkowska-Ratajczak (UAM) oraz prof. dr hab. Tadeusz Sławek (UŚ). Prelegenci starali się zobrazować istotę i sposób rozumienia wartości oraz ich funkcjonowania w dyskursie akademickim. Podkreślono rangę kształcenia aksjologicznego, które uznano za jeden z filarów edukacji humanistycznej. Skonstatowano również, że wartościowanie jest nieodłącznym elementem dydaktyki uniwersyteckiej i funkcjonuje w dwóch

wymiarach: prakseologicznym (np. podczas oceniania) oraz nieuświadomionym (poprzez niekontrolowane zachowania językowe). Zwieńczeniem sesji plenarnej był wykład prof. dr. hab. Krzysztofa Biedrzyckiego (UJ, IBE) zatytułowany „Badanie PISA – cele, metodologia, wyniki”, prezentujący informacje dotyczące zdolności stosowania wiedzy i umiejętności, analizowania, argumentowania oraz efektywnego komunikowania w procesie stawiania, rozwiązywania i interpretowania problemów aksjologii podczas lekcji języka polskiego.

Problemy określone w sesji plenarnej stały się tematem pogłębionych rozważań w ramach paneli dyskusyjnych i referatowych. Debata „Wychowanie w świecie wartości” wprowadziła uczestników w obszar problematyki postrzegania ucznia jako podmiotu kształcenia będącego wartością oraz jego roli w partycypowaniu i kreowaniu społeczności „małych ojczyzn”. Obrady w ramach panelu „Język jako narzędzie wartościowania w edukacji polonistycznej” koncentrowały się natomiast wokół istoty refleksji w kształceniu polonistycznym oraz językowych sposobów wyrażania wartości. W dyskusji nt. „Miejsca aksjologii w szkolnej interpretacji tekstów kultury” zwrócono uwagę na rolę opery, teatru, filmu i legendy w kształceniu licealistów. Debata „Szkoła a wartości i wartościowanie w kulturze popularnej” wzbogaciła wiedzę uczestników Kongresu w zakresie kontekstów literackich w memach internetowych traktowanych jako przejaw kultury kontrmówienia oraz wykorzystywania najnowszych tekstów teatralnych w edukacji polonistycznej. Rozmawiano również o wartościach współczesnej młodzieży, podkreślając rolę partnerstwa w procesie nauczania, a podczas panelu „Komunikacja językowa wobec świata wartości” zastanawiano się, w jaki sposób należy rozmawiać o aksjomatach oraz gdzie i dlaczego one funkcjonują. Ustalono, że tego typu twierdzenia można znaleźć w wypowiedzi pisemnej ucznia, swobodnych dialogach czy w sytuacji lekturowej. Dyskusja wokół tematu „Literatura współczesna a kształcenie uczniowskiego świata wartości” wprowadziła słuchaczy w problematykę recepcji najnowszych utworów poetyckich i prozatorskich, które powinny stać się przedmiotem analizy i interpretacji na wszystkich poziomach nauczania. Szczególną uwagę zwrócono także na rolę technologii informacyjnych i komunikacyjnych w kształtowaniu świata wartości uczniów, dyskutując m.in. o roli cyfrowych kompetencji komunikacyjnych w kształceniu polonistycznym.

Drugi dzień obrad został zainaugurowany sesją plenarną pn. „Edukacja polonistyczna wobec świata wartości”. Moderatorem była prof. dr. hab. Anna Janus-Sitarz (UJ), prelegentami zaś prof. dr. hab. Krzysztof Biedrzycki (UJ, IBE), prof. dr. hab. Ewa Jaskółowa (UŚ), prof. dr. hab. Ryszard Koziółek (UŚ) oraz prof. dr. hab. Jolanta Nocoń (UO). Hasłami przewodnimi dyskusji stały się CNOTA, NAUKA i ODWAGA, stanowiąc swoiste wskazówki dla uczestniczących w Kongresie

polonistów – zarówno nauczycieli szkolnych, jak i wykładowców akademickich, będących osobami odpowiedzialnymi za kształtowanie systemu wartości młodych ludzi. Podczas sesji poruszono wiele istotnych problemów, m.in. władzy nad słowem, mitotwórczej roli literatury i języka, a także transmisji wartości nabytych i wykształconych u studentów podczas edukacji akademickiej. Rozmawiano o przymiotach nauczycielskich (profesjonalizmie, umiejętności dyskusowania, pasji, odwadze, odpowiedzialności, autentyczności, refleksyjności, moralności, tolerancji, miłości do literatury i języka), uznanych za praktyczne realizacje wyżej wymienionych wartości.

Sesje referatów: „Wartości w przestrzeni edukacyjnej”, „Aksjologia i komparatystyka”, „Ponowoczesność – świat wartości – edukacja” oraz „Dydaktyka wartości” – wzbogaciły słuchaczy w refleksje na temat przeformułowań etosu akademickiego w świadomości studentów, trwałości i zmienności aksjomatów stanowiących wyzwanie nauczycielskie, roli wartościowania w ekfrazach tekstów kultury, uczestnictwa w kulturze humanistycznej oraz obserwowanego współcześnie kryzysu aksjologicznego, związanego ze zjawiskiem uchodźstwa. Pochylnono się nad sposobami edukacji o Holokauście oraz dydaktyzmem w pracach uczniowskich i studenckich.

Sesja plenarna „Literaturoznawstwo i aksjologia”, której moderatorem był prof. dr hab. Tomasz Chachulski (IBL, UKSW), a uczestnikami prof. dr hab. Ryszard Strzelecki (UKW), prof. dr hab. Andrzej Tyszczyk (KUL), prof. dr hab. Teresa Kostkiewiczowa (IBL, UKSW), prof. dr hab. Krzysztof Kłosiński (UŚ) oraz prof. dr hab. Marcin Cieński (UWr), została poświęcona roli i miejscu wartości w badaniach literackich. Uznano, że literatura to czynnik formujący osobowość człowieka, otwierający na innych. Podkreślono – za Henrykiem Markiewiczem – zakorzenie piśmiennictwa w sferze wartości oraz podjęto rozważania nad wskazanym przez Romana Ingardena bytowym charakterem aksjomatów i wartością jako cechą obiektu. Akcent położono na silne w humanistyce tendencje do relatywizowania. Zaproponowano stworzenie słownika, który uwzględniałby rolę aksjologii historyczno-literackiej. Podczas badania istoty wartości w dziele literackim wkroczone w obszar metodologii naukowych. Stwierdzono, że aksjomat zawarty w dziele nie może być wyeksplikowany narzędziami strukturalistycznymi, gdyż podczas wartościowania uruchamiają się emocje, które w nauce (zwłaszcza strukturalistycznej) nie są uwzględniane.

Refleksje i wnioski na temat „Wartości w edukacji wielokulturowej a patriotyzm jutra” oraz „Wartości w programach, podręcznikach i przewodnikach metodycznych” zostały przedstawione przez prelegentów w postaci prelekcji i referatów, które obfitowały w spostrzeżenia na temat wychowania ku wartościom lokalnym w świecie wielokulturowym, ewolucji postawy patriotycznej

na przestrzeni ostatnich kilku lat, miejsca aksjologii obecnej w podręcznikach interpretacji tekstów kultury, w edukacji polonistycznej i społecznej, a także wychowania do wartości w edukacji wczesnoszkolnej. W referacie „Współczesna literatura dla dzieci i młodzieży jako pomoc w kształtowaniu uczniowskiego świata wartości” wskazano na funkcje i miejsce literatury czwartego obiegu w kształtowaniu osobowości i moralności dzieci i młodzieży. Z kolei w wystąpieniu pn. „Wpływ cyberprzestrzeni na szkolny przekaz wartości” apelowano o konsensualną interpretację tekstu literackiego na lekcjach języka polskiego. Ponadto dyskutowano o roli postmedialnych rekonfiguracji szkolnej humanistyki i nowoczesnych technologiach. W panelu „Świat wartości a formy wypowiedzi uczniowskich” rozmawiano natomiast o etyce mowy podczas analizy faktów i wypowiedzi językowych. W kontekście aksjologii starano się też określić rolę kształcenia umiejętności tworzenia opowiadania i rozprawki. W trakcie debaty skoncentrowanej wokół triady „Dom – szkoła – okolica” podjęto próbę ustalenia tego, jak funkcjonują i dlaczego przenikają się wartości kształtowane w środowiskach najbliższych codziennemu doświadczeniu ucznia.

Kolejna sesja plenarna to „Językoznawstwo i aksjologia”, której moderatorem był prof. dr hab. Tadeusz Zgółka (UAM), a prelegentami prof. dr hab. Andrzej Markowski (UW), prof. dr hab. Halina Zgółkowa (UAM), prof. dr hab. Małgorzata Karwatowska (UMCS) oraz Elżbieta Błachowicz (VIII LO im. Władysława IV w Warszawie), objęła analizę problemu wartości w świetle badań lingwistycznych. Prof. Tadeusz Zgółka określił panel jako „wielką prowokację intelektualną” i wyeksplikował problemy wart omówienia (np. miejsce etyki słowa w szkole). Badacz przytoczył fragment preambuły ustawy o języku polskim, w którym jasno określono, że język polski jest dla Polaków najwyższą wartością. Prelegenci uznali językoznawstwo za naukę aksjologiczną, a kulturę języka – za proces wartościowania. Apelowano o prawdę wypowiedzi, która powinna dominować nad poprawnością. Zaznaczono, że nienagannosc językowa obowiązuje wszystkich nauczycieli szkolnych. Zastanawiano się także nad istotą kreatywności języka oraz jego funkcjonowania na różnych etapach życia człowieka (od wieku dziecięcego do senilnego).

Podczas panelu „Wartość czytelnictwa – świat wartości w literaturze” podkreślono, że edukacja polonistyczna prowadzi do doskonalenia kompetencji społecznych, a czytanie rozwija empatię. Uznano również, że doświadczenie lekturowe jest jedną z dróg osvajania inności i otwierania czytelnika na kultury obce. Dyskusja w sekcji „Pokolenie Y a świat wartości” wprowadziła słuchaczy w obszar wiedzy o emancypacyjnym potencjale edukacji polonistycznej oraz uświadomiła, w jaki sposób analizować teksty dawne w odniesieniu do zjawisk bliskich współczesności i doświadczeniu uczniowskiemu. Z kolei w czasie debaty

„Praca jako wartość” zastanawiano się nad rolą współodczuwania w procesie nauczania i uczenia się oraz zaakcentowano rangę pracy domowej, stanowiącej drogę do samorozwoju ucznia w zakresie aksjologii. Starano się też przywołać i scharakteryzować zapomniane wartości edukacji polonistycznej, wśród których znalazły się miłość, życie oraz żydowskość jako utracona wartość kultury polskiej. W trakcie panelu „Interpretacje i sztuka” rozważano problem piękna i etyki mowy na lekcjach języka polskiego oraz podano propozycje warsztatów dla studentów polonistyki. Zaproponowane ćwiczenia miałyby się opierać na wartościowaniu dzieł sztuki. Rozważania na temat problemu „Post-strukturalistyczne metodologie badań literackich w szkolnej lekturze literackich i pozaliterackich tekstów kultury a wartości i wartościowanie” wprowadziły słuchaczy Kongresu w świat lektur szkolnych (m.in. autorstwa Henryka Sienkiewicza, Wisławy Szymborskiej) badanych z perspektywy metodologii stojącej w opozycji do założeń metodologii strukturalistycznej. Panel „Wartościowe *varia*” umożliwił natomiast zapoznanie słuchaczy z istotą komunikacji językowej, potraktowanej jako wartość integracyjna w przestrzeni wielokulturowej, oraz stał się debatą nad wartościami przewodników do nauczania języka polskiego.

Obrady w ramach Kongresu zakończono panelami dyskusyjnymi i referatowymi: „Porządkowanie świata wartości”, „Wartości spotkania z literaturą”, „Wartości w edukacji polonistycznej wobec filozofii” oraz „Wartości w nauczaniu języka polskiego jako obcego”. W polu zainteresowań literaturoznawców, językoznawców i dydaktyków znalazły się takie zagadnienia, jak: sposoby porządkowania świata wartości współczesnej młodzieży, postrzeganie starości jako wartości, teoria i praktyka odbioru tekstu literackiego przez uczniów, strategie polonistyczne wobec nieczytania w szkole, miejsce edukacji polonistycznej w kontekście ontycznej jakości człowieka oraz miejsce, rola, funkcja i celowość polskich placówek oświatowych poza granicami państwa.

Ostatnią sesję plenarną, zatytułowaną „Wartości w kulturze i mediach”, moderował Włodzimierz Staniewski (Ośrodek Praktyk Teatralnych „Gardzienice”). Uczestnicy debaty – dr hab. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska (UMCS), red. Marek Zając (TVP), Andrzej Seweryn (Teatr Polski im. Arnolda Szyfmana w Warszawie), Natalia Lach-Lachowicz (znana jako Natalia LL) oraz ks. Grzegorz Michalczyk (Duszpasterstwo Środowisk Twórczych w Warszawie) – zastanawiali się nad istotą, funkcjonowaniem, interpretowaniem i przekształcaniem wartości obecnych w mediach, starając się uściślić, w jaki sposób przekładają się one na doświadczenie kulturowe młodzieży. Prelegenci dyskutowali nad rolą perswazji w środkach masowego przekazu oraz o obrazach wartości i antywartości kreowanych w internecie i telewizji. Podjęto też próbę określenia paradygmatu aksjologii zawartego we współczesnych nowych mediach.

III Kongres Dydaktyki Polonistycznej „Polonistyka i świat wartości. Edukacja polonistyczna jako wartość” stał się interdyscyplinarnym spotkaniem naukowym, zrzeszając specjalistów z różnych obszarów wiedzy filologicznej – od badaczy zajmujących się literaturą, językiem, kulturą, psychologią, pedagogiką, dydaktyką, aż po teoretyków-lingwistów, komparatystów oraz filozofów języka. W czterodniowej konferencji uczestniczyli eksperci i naukowcy uznani w środowisku polonistycznym i – szerzej – humanistycznym, czynni zawodowo nauczyciele akademicki i szkolni, metodycy oraz studenci. Oprócz wykładów i dyskusji słuchacze mieli możliwość wziąć udział w warsztatach rozwijających umiejętności wartościowania i poruszania się w świecie aksjomatów. Starano się ustalić istotę, wyróżniki i sposób wewnętrznej hierarchizacji systemu aksjologicznego funkcjonującego w prywatnym świecie ucznia oraz rzeczywistości szkolnej i akademickiej. Powszechnie uznano, że pojęcie WARTOŚĆ jest kluczowym elementem edukacji polonistycznej, bez którego współczesna dydaktyka – aspirująca do holizmu, indywidualizmu, podmiotowości, refleksyjności, funkcjonalizmu oraz idei międzyprzedmiotowości – nie powinna i nie może funkcjonować. Doniosłość rozważań prowadzonych podczas zorganizowanego już po raz trzeci sympozjum oraz przekonanie środowisk akademickich i nauczycielskich o konieczności kontynuowania tych spotkań przesądziły o zaplanowaniu IV Kongresu Dydaktyki Polonistycznej, który odbędzie się w 2019 roku w Poznaniu.